

УДК 78.071.2

Х. В. СКРИПКА

СВЯТКУВАННЯ 1000-РІЧЧЯ ХРЕЩЕННЯ РУСИ-УКРАЇНИ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті висвітлюються основні аспекти святкування 1000-літнього ювілею Хрещення Руси-України 1988 року українською діаспорою у Великій Британії.

Ключові слова: хорове мистецтво, церковна музика, тисячоліття хрещення Руси-України, українська діаспора, Великобританія.

К. В. СКРИПКА

ПРАЗДНОВАНИЕ 1000-ЛЕТИЯ КРЕЩЕНИЯ РУСИ-УКРАИНЫ В ВЕЛИКОБРИТАНИИ

В статье освещаются основные аспекты празднования 1000-летнего юбилея Крещения Руси-Украины 1988 года украинской диаспорой в Великобритании.

Ключевые слова: хоровое искусство, церковная музыка, тысячелетие крещения Руси-Украины, украинская диаспора Великобритании.

К. V. SKRYPKA

CELEBRATION OF 1000 ANNIVERSARY OF RUS-UKRAINE IN GREAT BRITAIN

The article covers the main aspects of the celebration of 1000 anniversary of Rus-Ukraine 1988 Ukrainian diaspora in the U.K.

Key words: choral art, church music, Millennium Rus-Ukraine, the Ukrainian diaspora.

Християнство – одна з трьох (поряд із буддизмом та ісламом) провідних світових релігій. Християнство в Київській Русі було запроваджене княгинею Ольгою (бабусею князя Володимира), а офіційне хрещення народу відбулося в Києві 988 року за правління Володимира Великого. Вже більше тисячі років християнства віра, запроваджена в Русі-Україні, незважаючи на розгалуження на греко-католицьку, римо-католицьку та православну церкву, залишається потужним чинником духовної консолідації народу.

Значення релігії, і зокрема української церкви, за межами Батьківщини важко переоцінити. В цілому світі, хоч би куди закинула доля наших земляків, першим чинником у згуртуванні українців було Слово Боже, сказане рідною мовою. Саме священники українських церков підносили духовний рівень українця-емігранта, надихали його на вище і краще, на добро і віру у прийдешнє, на щирість і відданість рідному краю.

Незважаючи на складні історичні події, українці в еміграції продовжували сповідувати християнську віру. Не стала в цьому винятком і українська діаспора Великої Британії. На чужині українці об'єднувалися біля церкви, християнська віра їх скріплювала, давала силу, насагу у вирішенні життєвих питань. Так гуртувалися громади, будувалися церкви, українські клуби, створювалися організації і т. ін. Ще в 1922 році українська громада придбала домівку у Манчестері і організувала там «Український клуб» (організатором якого був Йосип Леснівський та його брат Степан) [9, с. 85].

Діяльність української громади у Великобританії знайшла своє відображення у дослідженнях С. Наріжного [7], Ю. Покальчука [9; 10], Г. Щигельської [12]. Проте подія ювілейних святкувань у Великобританії хрещення Руси-України ще не ставала предметом окремого розгляду у культурно-мистецькому аспекті. Тому, метою пропонованої статті є культурно-мистецький аналіз святкувань тисячоліття хрещення Руси-України у Великобританії (1988р.).

Матеріалами статті слугувала українська періодики Великобританії (зокрема, часопис «Українська Думка»), архівні документи з особового фонду В. Луціва (м. Надвірна, Івано-Франківська обл.), видання громадських організацій українців Великобританії.

Релігійне життя українців у Великобританії ніколи не припинялось. Від перших поселенців, які прибули сюди 1893 року, українці звертались до Бога рідною мовою, спершу молячись у приватних домівках, де збирались гуртом, а згодом винаймаючи приміщення англійських церков. З певного часу вони вже постійно гуртувалися в Манчестері в католицькій церкві св. Чада, до парохії якої належали всі українці. Перша відправа українською мовою відбулася 16 квітня 1933р., яку провів о. Микола Боський з Бельгії. Приїжджали також священники з України та інших країн. Манчестерську українську колонію відвідали і відправляли літургії митрополит Андрій Шептицький у серпні 1921 року, єпископ Чернецький 1932 року, влітку 1935 року отець Йосиф Сліпий (пізніше кардинал греко-католицької церкви) [9, с. 85].

Пізніше у Великобританії було створено ряд громадсько-суспільних організацій, що щільно співпрацювали з релігійними установами, зокрема СУБ (Союз Українців Британії, 1945 р.), ОбВУ (Об'єднання бувших Вояків Українців, 1949 р.), «Пласт» та СУМ (Спілка Української Молоді, 1948 р.), КоДУС (Комітет допомоги Українським студентам, 1945 р.), ОУЖ (Організація Українських Жінок, 1948 р.), Українська бібліотека ім. Шевченка, 1948 р. та часопис «Українська Думка» (з 1947 р.). Від 1949 року під патронатом СУБу функціонують і мистецькі об'єднання. Церкви, школи, клуби – усе це українська громада придбала чи побудувала власним коштом.

У післявоєнний час релігійне життя стало значно активнішим. До Великобританії прибули військові капелани. Це, зокрема, отець С. Савчук (Українська Автокефальна Православна Церква), отець М. Горошко (Українська Греко-Католицька Церква), в 1946 році з Канади приїхав український василіанський чернець Й. Жан. Перші українські греко-католицькі священники осіли постійно з 1947 року під апостольською юрисдикцією єпископа Івана Бучка з Риму. Останній став ініціатором узгодження з британськими церковними властями становлення й організації структури української греко-католицької церкви у Британії. Отець Й. Жан згодом став головним вікарієм українських греко-католиків у Великобританії [9, с. 85].

Греко-католицькі релігійні центри поступово засновуються в Лондоні, Манчестері, Ноттінггамі, Рочдейлі, Брадфордї, Кембріджі, Едінбурзі. До Англії разом з українськими «діпїстами»-робітниками прибули й українські священники. Церква розгорнула свою діяльність як церковну, так і видавничу й освітню: видання регулярного журналу-квартальника «Наша Церква» (з 1953 року), висвяту нових священників у Малій Українській семінарії в Римі. Спочатку Греко-Католицькою Церквою керував Вестмістерський архієпископ В. Годфрі, а з 1961 року – єпископ А. Горняк, з 1986 – Михайло Кучмяк.

Починаючи з 1947 року, у Великобританії оселяється значна частина українців православної віри з Волині, Буковини та українців Східної України, що прибули з Німеччини та Австрії. Постало питання запровадження православної української церкви. Утворилась ініціативна група, яка у 1947 році зав'язала контакт з керівництвом Української Автокефальної Православної Церкви в Німеччині. 1947 року до Англії прибув єпископ Мстислав, була призначена церковна рада. Прибули з Німеччини з «діпїстських» таборів отці Л. Опока, А. Мирошніченко, О. Довгаль, С. Молчанівський, М. Галиця, І. Губаржевський. На першому з'їзді УАПЦ було встановлено адміністративний розподіл. Головою генерального церковного управління був митрат, прот. Ігор Губаржевський, після нього о. прот. Василь Ільчук, пізніше о. пр. Сергій Молчанівський. Єпископами УАПЦ Великобританії були митр. Полікарп, митр. Никанор, а після смерті останнього митр. Мстислав.

Православна церква мала менше число парафіян, але УАПЦ з 1981 року стає єпархією на чолі з єпископом Анатолієм Дублянським. З 1983 р. правлячим єпископом призначений Володимир Дідович, а після його смерті з 1991 року обов'язки єпископа УАПЦ виконує архієпископ Іоан з Бельгії. Всього у Великобританії на той час було 20 парафій. Власні церкви УАПЦ діють і сьогодні у Брадфордї, Дарбі, Кіхлеї, Ковентрі, Лідсі, Лестері, Лондоні, Манчестері, Ноттінггамі, Олдгамі, Пітрборо, Престоні, Редінгу, Рочдейлі та в Шотландії –

Едінбургу, Іпсвічі, Кіддермінстері, Свіндоні, Скотпорті. У Лондоні функціонує катедральний храм, будинок-канцелярія центрального Єпархіального управління, церковний зал, друкарня та помешкання настоятеля Лондонської парафії (біля храму споруджено великий хрест-пам'ятник жертвам голодомору в Україні 1932-1933 років). Значне місце у діяльності УАПЦ займає видавнича справа. Регулярно виходить журнал «Відомості», крім того, велика кількість требників, посібників. Від 1947 року відбулося 12 Соборів УАПЦ Великобританії, на яких обиралося Головне церковне управління. Священники молодого покоління приходили до своїх мирян в непрості часи, коли правдива історія нашого народу, історія боротьби за незалежність вимагають особливо точного і розважливого Божого Слова, свідомої проповіді, розуміння ситуації в Україні та за її межами.

Ідея світового відзначення тисячоліття хрещення Руси-України була піднята Блаженнішим Патріархом Йосифом Сліпим у спеціальному Посланні 1978 року, яке викликало глибоке зацікавлення в українських й іноземних церковних, а потім і світських колах української діаспори. Зокрема, позитивно відгукнувся на ідею святкування тисячоліття Хрещення Руси-України Папа Іван Павло II (у листі до кардинала Йосифа Сліпого 19 березня 1979 року). Таку ж позицію щодо відзначення тисячоліття зайняв Блаженніший Митрополит Української Автокефальної Православної Церкви Мстислав Скрипник. Спільну ідею УКЦ та УАПЦ підтримали солідарно Секретаріат і Президія Секретаріату Світового Конгресу Вільних Українців в Торонто (Канада), на форумі якого відзначення тисячоліття було узгоджено між представниками Українських Церков Канади і США [8, с. 11].

Тисячолітній ювілей християнства Руси-України торкнувся всіх українців діаспори. З великим натхненням готувались до цієї дати українці і Великої Британії. Так, над побудовою пам'ятника Володимирові Великому працювала спеціальна комісія: «Маємо вже проекти наших митців Григорія Крука та Леоніда Молодожанина. Очікуємо ще проект Черешньовського. Можливо, що будуть розглянені ще один або два проекти відомих скульпторів» [8, с. 7].

Від весни 1987 року проводилась підготовка мистецьких імпрез до тисячоліття хрещення Руси-України, що велась у двох площинах. Одне коло питань входило в план підготовки до цих подій на території Великобританії, а значно ширший обсяг проблем вирішувався на вселенській площині. Епіцентр святкування у Великобританії припав на травень 1988 року, передуючи липневим торжествам у Римі. Отже, Лондонські урочистості стали, немов би генеральною репетицією перед ювілейними святкуваннями в Римі. Для охоплення всіх заходів і їх координування було створено Крайовий громадський комітет 1000-ліття у Великобританії, який очолив Ярослав Гаврих, а організацію мистецьких заходів – Володимир Луців.

До цього дійства приклалися майже усі хорові колективи, ансамблі, солісти, відомі на території Великобританії, що вплелися в один зведений колектив під назвою «Хор Тисячоліття». Основу цього велетенського колективу склали: хор «Гомін» з Манчестера (дир. Ярослав Бабуняк), два хори з Манчестера – «Русалка Дністрова» (дир. Павло Гунька) та «Трембіта» (дир. Ярослав Бабуняк та Павло Гунька), два хори з Ноттінгаму – «Боян» та «Заграва» (Мирон Бучок), два хори з Ковентрі – «Верховина» (дир. Степан Гунька) та «Волошки» (дир. Анна Багира), хор з Брадфорда «Діброва» (дир. Степан Замулинський та Ярослав Шутка) і хор з Лідсу «Ластівка» (дир. Петро Ревчук). До святкування були також запрошені український хор «Думка» з Нью-Йорку (дир. Семен Комірний), Візантійський хор з Утрехту, Голландія (дир. Мирослав Антонович) та «Веснівка» з Торонто, Канада (дир. Галина Квітка-Кондрацька) [4, с. 150]. Прикрасою урочистостей стали танцювальні хороводи під керівництвом заслужених керівників і хореографів танцювального ансамблю «Орлик» Марії Бабич та Дмитра Парадюка. Ці колективи впродовж чотирнадцяти місяців роводили спільні репетиції в Манчестері, долаючи чималі віддалі. Двохсотголосний хор тисячоліття під керівництвом Ярослава Бабуняка, фахового знавця хорового мистецтва, не тільки успішно виступив на ювілейному міжнародному концерті в Лондоні 29 травня 1988 року, але й гідно репрезентував усю українську громаду Великобританії на липневих торжествах у Римі.

Програма торжества була продумана так, щоб проілюструвати літургічні співи та традиції древніх часів українського християнства хронологічно, аж до сучасних часів. Метою концертних виступів стала необхідність довести значний внесок українського народу у скарбницю загальнохристиянських вартостей та мистецтва. Крім зразків класичної хорової музики композиторів Миколи Дилецького, Максима Березовського, Дмитра Бортнянського, Веделя, Михайла Вербицького, звучали стихирі XVII століття. Із зразків сучасної музики було виконано Псалом «Воздайте хвалу Господеві» Андрія Гнатишина (який більше півстоліття працював як композитор і диригент у Відні). Цей твір за стилем написаний композитором згідно з традиціями церковної музики в Україні і присвячений 1000-річчю хрещення Руси-України, композиція виконувалася зведеними хорами (біля 400 виконавців). Самого А. Гнатишина було також запрошено на святкування Крайовим Комітетом Тисячоліття [6].

Вести програму організатори запросили визначну особистість європейського музичного бомонту – п. Річарда Бейкера, автора власної музичної програми на радіо BBC, який виступав коментатором на найбільших музичних та громадських імпрезах не тільки у Великій Британії, але й за кордоном.

Отже, неділя 29 травня 1988 року стала днем великої маніфестації української духовності, що відбувалась у Лондоні, – відзначення тисячоліття хрещення Руси-України. Це було вже друге таке величаве святкове відзначення історичного ювілею в Західній Європі в рамках координованого плану Європейського ювілейного комітету. Перше свято відбулось у Брюсселі (Бельгія). Тривалу, наполегливу підготовку великого святкування в Лондоні проводив Крайовий громадський комітет тисячоліття, в рамках якого охоплено здійснення найважливіших завдань: спорудження пам'ятника рівноапостольному князеві Володимирові Великому в Лондоні, видання друком книги про українську культуру пам'яті тисячоріччя християнства в Україні та влаштування величавого концерту української церковної музики в Роял Альберт Гол у Лондоні¹.

У рамках торжеств 29 травня були відправлені Архиерейські Служби Божі за участю Первоієрархів українських церков Блаженнішого митрополита Мстислава в катедральному соборі УАПЦ (9 год ранку) та Блаженнішого патріарха Мирослава Любачівського в катедральному соборі УКЦ на Дюк Стріт. На цих відправах служили і Преосв. Владики, отці Британії, а також Західної Європи та Канади. Після проповіді патріарх наголосив на значенні нашого великого та історичного ювілею – тисячоліття християнства в Україні.

Наступне дійство відбувалося на розі вулиці Голланд Парк, де тривали приготування до відкриття та освячення пам'ятника рівноапостольному князеві Володимирові Великому. Численне українство прибуло з різних місцевостей Великої Британії, представляючи організації СУБ (Союз Українців Британії), СУМ (Спілка Української Молоді), Пласту, ОУЖ з хоругвами. Дівчата і жінки були у вишиваних блузках. Численно представили своє членство ОБВУ в одностроях. Перед відкриттям з будинку Філії УКУ вийшли почесні гості, серед яких було багато представників із Західної Європи, Канади, США, Австралії. Слід виокремити президента СКВУ Петра Саварина, президента АБН Славу Стецько, ректора Українського Вільного Університету Теодора Цюцюру, Голову ПУН Миколу Плав'юка, голову європейського ювілейного Комітету Юрія Ковальчука та багато інших почесних гостей, між ними англійців і чужинців, а також голів і представників українських громадських установ, організацій і товариств у Великій Британії. За почесними гостями вийшло духовенство Української Автокефальної Православної Церкви й Помісної Української Католицької Церкви, Преосв. Владика Михаїл Гринчишин і обидва Первоієрархи – Блаженніший Мстислав і Блаженніший Мирослав Любачівський. Після молебня вступне (двомовне) слово мав голова Крайового громадського комітету 1000-ліття інженер Ярослав Р. Гаврих, після чого посадник Кезінгтону і Челсі відкрив пам'ятник під могутній спів «Боже Великий, Єдиний». Обидва Первоієрархи посвятили пам'ятник – імпазантну статую князя Володимира у бронзі з хрестом у руці, який

¹«Роял Альберт Гол» – величезний концертний зал, побудований у 1871 році у Лондоні на пошану чоловікові-консортів британської королеви Вікторії князю Альбертові. На той час це був найбільший концертний зал у Європі на 6000 місць [2].

споглядав своїм володарським зором на пранащадків-русичів його доби, з якими він вершив великий історичний чин – християнізацію Руси-України й уведення її в сім'ю європейських християнських народів. Урочистий молебен служило все духовенство. Після молебня звучала промова посадника Кензінгтону і Челсі, а після президента СКВУ Петра Северина та інженера Василя Олеськіва – голови комісії побудови пам'ятника. Після церемонії посвячення, покладання квітів був виконаний національний гімн «Ще не вмерла Україна».

У своїй промові Голова СКВУ Петро Саварин зазначив: «Сьогодні – День Української Єдності під гаслом «З хрестом, тризубом крізь Тисячоліття!.. Оновімось у Христі, у нашій прадідівській Володимировій вірі, в нашій національній і церковній спадщині... Від імені СКВУ висловлюю признання митцеві-скульпторові Л. Молодожанинові за такий величавий пам'ятник, всім організаторам, всім жертводавцям і всім учасникам цього величавого свята» [11].

Святковий концерт розпочався (того самого дня) у Роял Альберт Голі. Зал був переповнений. Крім українців, були гості – представники інших країн. Святкову концертну програму розпочав об'єднаний могутній хор виконанням британського та українського національних гімнів. Він налічував біля 450 хористів. Вітальне слово висловив голова Крайового Громадського Комітету Тисячоліття Ярослав Р. Гаврих. Керівник програми Річард Бейкер, британський радіомовник, у виступі коротко поінформував про українського композитора XVII століття Миколу Дилецького, що його творами «Хваліте Господа з небес» та «Ектенією п'ятиголосовою Керіе елейсон» під заспів Павла Гуньки цей могутній хор розпочав концертну програму (диригував Ярослав Бабуняк). Наступні номери «З нами Бог» і «Божественний грім» (твори XVII століття) диригував Мирослав Антонович. Звучали твори Максима Березовського й Артема Веделя «Святий Боже» та «Покаяніє» (диригував Павло Гунька). Могутньо прозвучав твір Дмитра Бортнянського «Слава во вишніх Богу» (диригував Семен Комірний). Останнім твором був виконаний «Під Твою милість», музика Дмитра Бортнянського в обробці Андрія Гнатишина. Про кожного композитора та його творчість ведучий концерту давав коротку інформацію.

Другий відділ концерту у виконанні об'єднаних хорів складала твори: «Слава Отцю» Михайла Вербицького, «Хваліть Ім'я Господнє» Кирила Стеценка (дир. Семен Комірний), «О Тебї радується» в обр. Мирослава Антоновича під диригуванням самого автора. Цей відділ концерту включив Великодню програму, де звучали «Христос Воскрес» (дзвонарське), «Христос Воскрес» Пилипа Козицького, а також «Гагілки», «Веснянки» у виконанні репрезентативного танцювального ансамблю «Орлик» з Манчестера (в національних костюмах) під керуванням Марії Бабич та Дмитра Парадюка. На завершення прозвучали «Псалом Воздайте славу Господеві» (дир. Мирослав Бучок) та «Боже Великий, Єдиний» [11].

Це грандіозне святкування закінчилось щирими оплесками, оваціями. Ведучий диктор Британського радіо Річард Бейкер подякував організаторам та виконавцям свята тисячоліття, а особливу подяку висловив координаторові Володимирі Луціву за його копїтку і відповідальну працю.

Особливі листи, подяки, грамоти з нагоди святкування 1000-ліття було вручено Володимирі Луціву від Крайового громадського комітету 1000-ліття, від Кардинала Любачівського [4, с. 152–155].

В подальшому ювілейний хор 1000-ліття Великобританії взяв участь у святкуванні тисячоліття в Римі 8-12 липня 1988 року.

Таким чином, у відзначенні тисячоліття хрещення Руси-України українці Великобританії відіграли важливу місію. Передусім мали місце церковно-релігійні торжества. Церковні установи разом з науковими інституціями та відповідними комітетами провели численні мистецько-історичні заходи. Разом з тим існувала особлива вимога виконати відповідні для умов країни завдання, які мали і загальнонаціональне значення для України, і повинні були стати внеском у консолідацію зусиль української спільноти, слугувати належним виявом спільного почування всіх українських жителів Великобританії.

Святкування духовного ювілею українців у діаспорі, зокрема у Великобританії, пізніше у Римі, стало потужним стимулом націєтворчих процесів і в материковій Україні, що стало подальшим чинником становлення Незалежної України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альманах 50-річчя ОБВУ (1949–1999). Культурно-освітня діяльність. – Лондон, 2003. – 160 с.
2. З Українського життя у В.Британії. Величне українське свято в Лондоні 1000-річчя хрещення Руси-України // Українська Думка. – 1988. – травень.
3. Луців В. Архівні документи особового фонду В. Луціва (м. Надвірна, Івано-Франківська обл.)
4. Луців В. Від Бистриці до Темзи: Спогади, документи, публікації, листи / В. Луців. – Львів: Дивосвіт. – 1999. – 608 с.
5. Луців В. Величавий показ української церковної музики / В. Луців // Українська Думка. – 1988. – 11 лютого.
6. Луців В. Український Ювілейний Хор 1000-ліття у Великій Британії. / В. Луців // Українська Думка. – 1988. – 11 лютого.
7. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939 / С. Наріжний // – К: Вид. О. Теліги, 1999. – 272 с.
8. Пам'ятна Книга відзначення 1000-ліття Хрещення України. Крайовий комітет тисячоліття. [гол. редактор Святомир М. Фостун] // Лондон. – 2001. – 176 с.
9. Покальчук Ю. Перші організації українців Великобританії / Ю. Покальчук / Всесвіт. – 1996. – № 2. – С. 120–187.
10. Покальчук Ю. Українці у Великій Британії / Ю. Покальчук. – Львів: Кальварія, 1999. – 140 с.
11. Саварин П. Вітальне слово голови СКВУ / П. Саварин // Українська Думка. – 1988. – травень.
12. Щигельська Г. Союз українців у Великій Британії: етапи становлення, організація та діяльність (1945-1949 рр.). Автореферат канд... іст. наук за спеціальністю 07. 00. 02 «Всесвітня історія» / Г. Щигельська. – Чернівці, 2006. – 19с.